

Тема 2. Склад, класифікація і поведінка витрат

Питання до розгляду:

1. Сутність витрат та напрями їх класифікації
2. Класифікація витрат з метою оцінки готової продукції і запасів підприємства.
3. Класифікація витрат з метою управління і контролю.
4. Поведінка витрат. Функція витрат, методика її визначення

- Економічний зміст витрат можна визначити як спожиту частку виробничих ресурсів.

Нормативно-правове забезпечення визнання та обліку витрат:

- Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р.
- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” № 318 від 31.12.1999 р.
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00/para037#o37>
- Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств
№ 132 від 18.05.2001 р.
<http://www.uazakon.com/big/text1528/pg1.htm>

Визначення витрат

- **Витрати на виробництво** – це матеріальні та грошові кошти, витрачені з метою їх повернення у збільшеній кількості, тобто з метою генерації грошових потоків і одержання доходу.
- Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені (п. 2.2. Методичних рекомендацій)

Напрями класифікації витрат

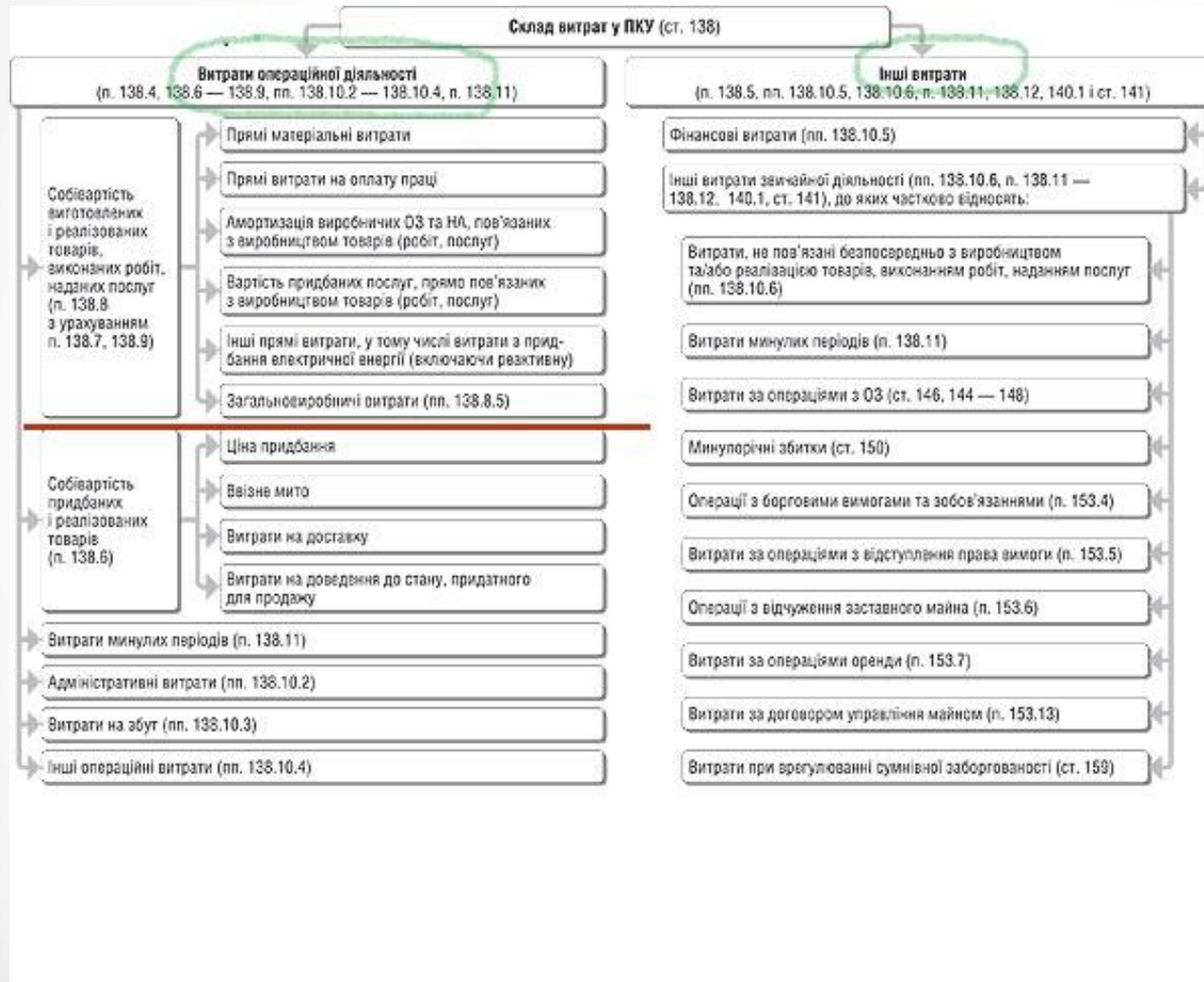
- I. Класифікація витрат з метою визначення собівартості продукції, оцінки готової продукції і запасів підприємства та визначення фінансових результатів (**облікова класифікація витрат**);

- II. Класифікація витрат з метою управління і контролю (**управлінська класифікація витрат**)

Питання 2. Класифікація витрат з метою оцінки готової продукції і запасів підприємства (Облікова класифікація витрат)

- I. Витрати, що включаються до собівартості виробленої і реалізованої продукції;
- II. Витрати, що не включаються до собівартості виробленої і реалізованої продукції й відносяться на результати діяльності.

Класифікація витрат відповідно до ПКУ

Витрати, що включаються до собівартості виробленої і реалізованої продукції:

- I. Виробнича собівартість продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітнього періоду;
- II. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати;
- III. Наднормативні виробничі витрати.

Виробнича собівартість продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду (П(с)БО 16)

прямі матеріальні витрати

прямі витрати на оплату праці

інші прямі витрати

змінні загальновиробничі витрати

постійні розподілені загальновиробничі витрати

- *Прямі матеріальні витрати* - це витрати цінностей (матеріалів), використаних безпосередньо на виробництво конкретного виду продукції (п. 2.9. Метод рекомендацій)

До складу *прямих матеріальних витрат* включається:

- 1) вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу виготовленого товару, виконаної роботи, наданої послуги;
- 2) вартість придбаних напівфабрикатів та комплектувальних виробів;
- 3) вартість допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу *прямих витрат на оплату праці* включаються:

- 1) заробітна плата;
- 2) інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві товарів (виконанні робіт, наданні послуг), які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу *інших прямих витрат* відносять:

всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат:

- 1) відрахування на соціальні заходи;
- 2) плата за оренду земельних і майнових паїв, кооперативні виплати фізичним особам - членам виробничого сільськогосподарського кооперативу, які не є підприємцями та які беруть трудову участь у діяльності такого сільськогосподарського кооперативу;
- 3) амортизація;
- 4) втрати від браку, які складаються з вартості остаточно забракованої з технологічних причин продукції (виробів, вузлів, напівфабрикатів), зменшеної на її справедливую вартість;
- 5) витрат на виправлення технічно неминучого браку.

- **Загальновиробничі витрати** - це непрямі витрати, пов'язані з організацією виробництва і керівництвом цехами, бригадами, відділеннями та іншими структурними підрозділами підприємства
- Під загальновиробничими розуміють витрати на організацію виробництва й управління роботою цехів та інших підрозділів основного і допоміжного виробництва (в п. 15 П (с)БО 16)

Поділяються на:

- змінні розподіленні
- постійні розподіленні
нерозподіленні

Змінні загальновиробничі витрати

- витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності.

Методика розподілу:

Змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням **бази розподілу** (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо), виходячи з фактичної потужності звітного періоду

Постійні загальновиробничі витрати

- витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності.

Методика розподілу:

- Постійні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням **бази розподілу** (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо) при нормальній потужності.
- **Нерозподілені** постійні загальновиробничі витрати включаються до складу собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) у періоді їх виникнення.

!!! Загальна сума розподілених та нерозподілених постійних загальновиробничих витрат **не може перевищувати їх фактичну величину.**

До складу загальновиробничих витрат включаються:

- 1) витрати на управління виробництвом;
- 2) амортизація основних засобів та нематеріальних активів загальновиробничого (цехового, дільничного, лінійного) призначення;
- 3) витрати на утримання, експлуатацію та ремонт, страхування, оперативну оренду основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення;
- 4) витрати на вдосконалення технології та організації виробництва (оплата праці та внески на соціальні заходи
- 5) витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інші послуги з утримання виробничих приміщень;
- 6) витрати на обслуговування виробничого процесу;
- 7) витрати на охорону праці, техніку безпеки, понесені відповідно до законодавства;
- 8) суми витрат, пов'язаних із підтвердженням відповідності продукції, систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління, персоналу;
- 9) інші загальновиробничі витрати.

Витрати на управління виробництвом:

- 1) оплата праці працівників апарату управління цехами, дільницями;
- 2) внески на соціальні заходи;
- 3) медичне страхування, страхування за довгостроковими договорами страхування життя, працівників апарату управління цехами, дільницями;
- 4) витрати на оплату службових відряджень персоналу цехів, дільниць.

Витрати на вдосконалення технології та організації виробництва:

- 1) оплата праці та внески на соціальні заходи працівників, зайнятих удосконаленням технології та організації виробництва, поліпшенням якості продукції, підвищенням її надійності, довговічності, інших експлуатаційних характеристик у виробничому процесі;
- 2) витрати матеріалів, придбаних комплектувальних виробів і напівфабрикатів;
- 3) оплата послуг сторонніх організацій.

Витрати на обслуговування виробничого процесу:

- 1) оплата праці загальноновиробничого персоналу;
- 2) внески на соціальні заходи, медичне страхування, та страхування за довгостроковими договорами страхування життя робітників та працівників апарату управління виробництвом;
- 3) витрати на здійснення технологічного контролю за виробничими процесами та якістю продукції, робіт, послуг.

Інші загальновиробничі витрати:

- 1) внутрішньозаводське переміщення матеріалів, деталей, напівфабрикатів, інструментів із складів до цехів і готової продукції на склади;
- 2) нестачі незавершеного виробництва, нестачі і втрати від псування матеріальних цінностей у цехах у межах норм природного убутку.

Витрати, що не включаються до собівартості виробленої і реалізованої продукції:

1. Адміністративні витрати (спрямовані на обслуговування та управління підприємством);
2. Витрати на збут (включають витрати, пов'язані з реалізацією товарів, виконанням робіт, наданням послуг);
3. Інші операційні витрати.

Адміністративні витрати:

- 1) загальні корпоративні витрати, в тому числі організаційні витрати, витрати на проведення річних та інших зборів органів управління, представницькі витрати;
- 2) витрати на службові відрядження й утримання апарату управління підприємством (у тому числі витрати на оплату праці адміністративного апарату) та іншого загальногосподарського персоналу;
- 3) витрати на утримання основних засобів, інших необоротних матеріальних активів загальногосподарського використання (оперативна оренда (у тому числі оренда легкових автомобілів), придбання пально-мастильних матеріалів, стоянка, паркування легкових автомобілів, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення, охорона);
- 4) винагороди за консультаційні, інформаційні, аудиторські та інші послуги, що отримує платник податку для забезпечення господарської діяльності;
- 5) витрати на оплату послуг зв'язку (пошта, телеграф, телефон, телекс, телефакс, стільниковий зв'язок та інші подібні витрати);
- 6) амортизація нематеріальних активів загальногосподарського використання;
- 7) витрати на врегулювання спорів у судах;
- 8) плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків;
- 9) інші витрати загальногосподарського призначення.

Витрати на збут:

- 1) витрати на пакувальні матеріали для затарювання товарів на складах готової продукції;
- 2) витрати на ремонт тари;
- 3) оплата праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та працівникам підрозділів, що забезпечують збут;
- 4) витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг), на передпродажну підготовку товарів;
- 5) витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом;
- 6) витрати на утримання основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, пов'язаних зі збутом товарів, виконанням робіт, наданням послуг (операційна оренда, страхування, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, охорона);
- 7) витрати на транспортування, перевалку і страхування товарів, транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції (товарів) відповідно до умов договору (базису) поставки;
- 8) витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування;
- 9) витрати на транспортування готової продукції (товарів) між складами підрозділів підприємства;
- 10) інші витрати, пов'язані зі збутом товарів, виконанням робіт, наданням послуг.

Інші операційні витрати:

- 1) витрати за операціями в іноземній валюті, втрати від курсової різниці;
- 2) амортизація наданих в оперативну оренду необоротних активів;
- 3) амортизація необоротних та нематеріальних активів у складі об'єктів, отриманих у концесію;
- 4) інші витрати операційної діяльності, пов'язані з господарською діяльністю.

Інші витрати операційної діяльності:

- 1) суми коштів, внесені до страхових резервів;
- 2) суми нарахованих податків та зборів, установлених ПКУ (крім тих, що не визначені в переліку податків та зборів), єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, відшкодування Пенсійному фонду України сум фактичних витрат на виплату і доставку пенсій, сум фактичних витрат на виплату і доставку пенсій, різниці між сумою пенсії та сумою пенсії, обчисленої відповідно до інших законодавчих актів, на яку має право особа, які згідно із законодавством фінансуються за рахунок коштів підприємств, установ, організацій в обов'язковому порядку, а також інших обов'язкових платежів, встановлених законодавчими актами та пені, штрафів, неустойки;
- 3) плата за землю, що не використовується в сільськогосподарському виробничому обороті;
- 4) витрати на інформаційне забезпечення господарської діяльності платника податку, в тому числі з питань законодавства, на придбання літератури, оплату Інтернет-послуг і передплату спеціалізованих періодичних видань;
- 5) суми коштів, спрямовані уповноваженими банками до додаткового спеціального резерву страхування пенсійних вкладів та додаткових спеціальних резервів страхування коштів фондів банківського управління відповідно до закону, що регулює питання створення та функціонування фондів банківського управління.

Фінансові витрати:

- 1) витрати на нарахування процентів (за користування кредитами та позиками, за випущеними облігаціями та фінансовою орендою)
- 2) інші витрати підприємства в межах норм, встановлених ПКУ, пов'язані із запозиченнями (крім фінансових витрат, які включені до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку).

Інші витрати звичайної діяльності:

- 1) суми коштів або вартість товарів, виконаних робіт, наданих послуг, добровільно перераховані (передані) протягом звітного року до Державного бюджету України або бюджетів місцевого самоврядування, до неприбуткових організацій в розмірі, що не перевищує чотирьох відсотків оподаткованого прибутку попереднього звітного року;
- 2) суми коштів, перераховані роботодавцями первинним профспілковим організаціям на культурно-масову, фізкультурну та оздоровчу роботу, передбачені колективними договорами (угодами) відповідно до [Закону України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності"](#), в межах чотирьох відсотків оподаткованого прибутку за попередній звітний рік.

Групування витрат за статтями та економічними елементами (*економічна класифікація витрат*)

I. Класифікація витрат за економічними елементами

Дозволяє визначити, що саме витрачають на виробництво і на яку суму загалом по підприємству.

II. Класифікація витрат за статтями калькулювання

Групують з метою контролю й аналізу понесених витрат

Групування за статтями калькулювання визначено Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств № 132 від 18.05.2001 р.

Номенклатура статей витрат в основних галузях с.г. в-ва (облік за статтями калькулювання)

Статті витрат	Рослинництво	Тваринництво	Допоміжне виробництво	Промислове виробництво
Витрати на оплату праці	+	+	+	+
Відрахування на соц. Заходи	+	+	+	+
Насіння і посадковим матеріал	+			
Добрива	+			
Засоби захисту рослин та тварин	+	+		
Корми		+	+	
Сировина і матеріали			+	+
Витрати на утримання основних засобів	+	+	+	+
Паливно–мастильні матеріали	+	+	+	+
Інші витрати	+	+	+	+
Витрати на управління і обслуговування виробництвом	+	+	+	+

Групування витрат за економічними елементами:

- 1) матеріальні затрати;
- 2) витрати на оплату праці;
- 3) відрахування на соціальні заходи;
- 4) амортизація;
- 5) інші операційні витрати.

До складу елемента "Матеріальні затрати" включається:

вартість витрачених у виробництві (крім продукту власного виробництва):

- 1) сировини й основних матеріалів;
- 2) купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів;
- 3) палива й енергії;
- 4) будівельних матеріалів;
- 5) запасних частин;
- 6) тари й тарних матеріалів;
- 7) допоміжних та інших матеріалів.

До складу елемента "Відрахування на соціальні заходи" включаються:

- 1) відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- 2) відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства;
- 3) відрахування на інші соціальні заходи.

До складу елемента "Амортизація" включається:

- сума нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів.

До складу елемента "Інші операційні витрати" включаються:

витрати операційної діяльності, які не увійшли до складу інших елементів

зокрема:

- 1) витрати на відрядження,
- 2) на послуги зв'язку,
- 3) плата за розрахунково-касове обслуговування тощо.

Відмінність та зв'язок між обліком витрат за статтями калькулювання та елементами

Облік витрат за статтями калькулювання

Дозволяє обчислювати собівартість окремих видів продукції та встановлювати обсяг витрат **конкретних підрозділів підприємства**

Мета: визначення фактичної собівартості продукції, здійснення контролю цільового витрачання коштів та виявлення резервів зниження собівартості продукції на підприємстві

Узагальнення витрат за елементами

Облік витрат за елементами

Групування здійснюється у всіх галузях народного господарства. Це дає можливість встановити потребу в оборотних та необоротних активах, показує скільки яких активів витрачено, незалежно де вони вироблені, на які цілі використані, а також характеризує структуру витрат галузі

Мета: Аналіз забезпеченості виробничими ресурсами, аналіз цілей використання та структури витрат галузі

У відповідності до ПСБО 16 "Витрати":

- Матеріальні затрати
- Витрати на оплату праці
- Відрахування на соціальні заходи
- Амортизація
- Інші операційні витрати

Зв'язок обліку витрат за статтями калькулювання із обліком витрат за елементами (Приклад)

Аналіз счёта 231 (Март 2010 г.)

Период с: 01.03.2010 по: 31.03.2010 Счет: 231

Анализ счёта 231
Период: Март 2010 г.
Детализация по кор. субсчетам и субконто
Выводимые данные: сумма

Кор. счёт	С кред. счетов	В дебет счетов
Нач.сальдо		
2	75,00	165,00
26	75,00	75,00
8		90,00
80	300,00	
801	300,00	
Оборот	375,00	165,00
Кон.сальдо	210,00	

Оборотно-сальдовая ведомость по счёту: 23
Виды деятельности; Виды затрат за 2 Квартал 2005 р.

Субконто	Сальдо на начало периода		Обороты за период		Сальдо на конец периода	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
Производственная	2,824.51		2,824.51	2,084.51	740.00	
Амортиз. произв. ОС, НМА и др.	133.82		133.82	133.23		
Зарплата общепроизв. персонала	137.82		137.82			
Зарплата произв. персонала	413.16		413.16	383.46	30.00	
Прямые материальные затраты	2,140.00		2,140.00	1,430.00	710.00	
Итого по счёту	3,649.31		3,649.31	2,084.51	740.00	

Калькуляционный розрахунок собиравості виробу А

№ з/п	Стаття калькуляції	Першодні документи та порядок обчислення показників	Сума, грн
1.	Матеріали	Карта аналітичного обліку витрат на виробництво	500,00
2.	Куловані комплектуючі вироби	Рахунок стороннього підприємства	200,00
3.	Заробітна плата працівників виходячи із трудозатратності робіт	Відомість на нарахування заробітної плати	800,00
4.	Відрахування до Пенсійного та інших соціальних фондів	800,00 x 37,8% (уменьно)	302,40
Усього прямих витрат			1802,40
5.	Загальновиробничі витрати	Карта аналітичного обліку витрат на виробництво (500,00 x 56,36%)	281,80
Виробнича собиравість виробу А (1802,40 + 281,80)			2084,20
6.	Витрати на забезпечення робочих кредитів і маршрутизації обробки (коєфіцієнт 0,1136)	500,00 x 0,1136 (або 11,36%)	56,80
7.	Витрати на обслуговування клієнтів (коєфіцієнт 0,0175)	800,00 x 0,0175	14,00
Операційна собиравість (2084,20 + 56,80 + 14,00)			2155,00
8.	Прибуток (надбавка)	(2155,00 x 20%)	431,00
Загальна вартість (2155,00 + 431,00)			2586,00
9.	ПДВ	2586,00 x 20%	517,20
Відпускна ціна виробу з ПДВ (2586,00 + 517,20)			3103,20

Додаток 1. Структура виробничої собиравості за видами продукції сільськогосподарського підприємства

I. Продукція рослинництва

Код	Назва статті	Види витрат												
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
0601	севичка													
0602	яго													
0603	укорудка на зерно													
0604	севич													
0605	вес													
0606	севичка на зерно													
0607	лак													
0608	хлібця лімоу													
0609	кукуруза													
0610	зернові буряки (зирочка)													
0611	куку													

2. ВИТРАТИ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І ПОСЛУГ

Елементи витрат	Код	Витрати на виробництво продукції рослинництва		Код	Елементи витрат	Витрати на виробництво послуг	
		1	2			1	2
Витрати на оплату праці	0200			0325	платіво й емісія		
Відрахування на соціальні збори	0285			0330	запасні частинки, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту засобів		
Матеріальні витрати – усього (сума субрахунків: 2084,20 + 56,80 + 14,00)	0290			0335	оплата послуг і робіт, що виконані сторонніми організаціями, та інші матеріальні витрати		
Витрати на амортизацію засобів	0295			0340	амортизація		
корисні	0300	x		0345	інші операційні витрати		
з вилучення	0301	x			з ушкодження і оренди платіж за земельні частки (паї)		
інша продукція сільськогосподарського (тварин, птахівництва, інших діячів (інкубаторів))	0305			0350	мийнові паї		
матеріальні добрива	0310		x	0351			
пальне і настильні матеріали	0315			0355	усього витрат		
електроенергія	0320				(сума кодів 0200, 0285, 0290, 0340, 0345)		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2010 р.

Форма №2 Код за ДКУД: 1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код	За звітний період	За звітний період	За звітний період
1	2	3	4	5
Чистий дохід (за вирахуванням податку, зборів, пеналів)	2000	2000	—	2000
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2005	(1740)	—	(1800)
Висновок		2000	2000	2000
Фінансові результати	2005	(—)	(—)	(—)
Чистий фінансовий дохід	2100	—	—	—
Адміністративні витрати	2101	(104)	—	(207)
Відсотки на депозитах	2102	(—)	—	(—)
Інші операційні витрати	2103	(—)	—	(—)
Фінансовий результат від операційної діяльності	2100	216	—	2033
Фінансові результати	2105	(—)	(—)	(—)
Відсотки від участі в капіталі	2200	—	—	—
Інші фінансові доходи	2205	—	—	—
Інші доходи	2210	—	—	—
Фінансові результати	2200	(—)	(—)	(—)
Відсотки від участі в капіталі	2300	(—)	(—)	(—)
Інші доходи	2305	—	—	—
Фінансовий результат від операційних фінансових операцій	2300	211	—	2227
Відсотки	2305	(—)	(—)	(—)
Відсотки за користування грошима	2310	20	—	249
Відсотки (включаючи частини фінансових результатів після оподаткування)	2315	(—)	—	(—)
Чистий фінансовий результат від операційних фінансових операцій	2300	231	—	2744
Відсотки	2315	(—)	(—)	(—)

II. РЕЗУЛЬТАТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код	За звітний період	За звітний період	За звітний період
1	2	3	4	5
Матеріальні витрати	0200	—	—	—
Витрати на оплату праці	0205	220	—	149
Відрахування на соціальні збори	0285	—	—	—
Інші операційні витрати	0335	—	—	—
Усього витрат	0200	220	—	149

Питання 3. Класифікація витрат з метою управління і контролю (Управлінська класифікація витрат)

I. З метою передбачення зміни витрат (їх поведінки):

- **ПОСТІЙНІ** – витрати, величина яких залишається незмінною при зміні рівня ділової активності;
- **ЗМІННІ** – витрати, величина яких змінюється пропорційно зміні рівня ділової активності.

II. В залежності від способу включення витрат до собівартості продукції:

- **прямі** – витрати, які можна віднести на конкретний об'єкт обліку;
- **непрямі** – витрати, які не можна віднести до конкретного об'єкта обліку;

III. 3 метою прийняття рішення:

- *альтернативні* – втрачена потенційна вигода від використання невибраної альтернативи (іншого рішення);
- *неповернені* – витрати, які вже понесені, а їх величина не може бути змінена при будь-якому рішенні, яке приймається зараз або в майбутньому;
- *маржинальні* – затрати, понесені на реалізацію однієї додаткової одиниці продукції;

!!! Для різних рішень, затрати можуть переходити із релевантних у нерелевантні

релевантні – затрати, яких можна повністю або частково уникнути шляхом вибору одного із варіантів рішення;
нерелевантні – затрати, яких не можна повністю або частково уникнути шляхом вибору одного із варіантів рішення;

Питання 4. Поведінка витрат. Функція витрат, методика її визначення

Поведінка витрат – це зміна величини витрат під впливом окремих факторів

мета: визначення ділової активності підприємства

Фактор витрат - це діяльність, яка впливає на витрати

Фактори впливу на поведінку витрат:

- 1) кількість продукції;
- 2) величина постійних витрат;
- 3) величина змінних витрат на одиницю виробленої продукції.

Витрати, які аналізуються при визначенні їх

поведінки:

- 1) постійні;
- 2) змінні на одиницю продукції;
- 3) напівзмінні (умовно-змінні);
- 4) напівпостійні (умовно-постійні).

*абсолютно постійними або абсолютно пропорційними витрати бувають рідко. Така поведінка постійних і змінних витрат зберігається тільки в межах певного відрізка часу – **релевантного діапазону***

Напівпостійні витрати – витрати, що змінюються ступінчасто при зміні обсягів виробництва

Напівзмінні витрати – витрати, що змінюються із зміною обсягу діяльності, але не прямо пропорційно, тобто існує нелінійна залежність

Моделі поведінки витрат

1. Поведінка змінних витрат. У разі зміни обсягу виробництва загальна сума змінних витрат змінюється пропорційно до зміни обсягу.
2. Поведінка постійних витрат. З розрахунку на одиницю продукції, у разі зростання обсягів виробництва, постійні витрати зменшуються. В розрахунку на загальну кількість продукції постійні витрати залишаються незмінними.
3. Поведінка загальних (змішаних) витрат

Поведінка змінних витрат

Залежність змінних витрат від окремих факторів виражається:

- графічно;
- рівнянням прямої.

$$y = bx,$$

де y – загальна сума змінних витрат;

x – обсяг діяльності (кількість одиниць виготовленої продукції);

b – витрати на одиницю діяльності.

Залежно від відсотка співвідношення зміни витрат і зміни обсягу виробництва змінні витрати поділяються на:

- ✓ **пропорційні** - витрати змінюються тими ж темпами, що й обсяг діяльності;
- ✓ **прогресивні** - це такі, темпи зростання яких перевищують темпи зростання обсягу виробництва;
- ✓ **дегресивні** - змінні витрати, темпи зростання яких відстають від темпів зростання обсягу виробництва.

Коефіцієнт реагування витрат (К_{рв}) -

характеризує співвідношення темпів зростання витрат і темпів зростання ділової активності підприємства

$$K = \frac{\% \text{ зміни витрат}}{\% \text{ зміни обсягу діяльності}}$$

Залежно від коефіцієнта реагування витрат на зміни обсягу виробництва їх поділяють на:

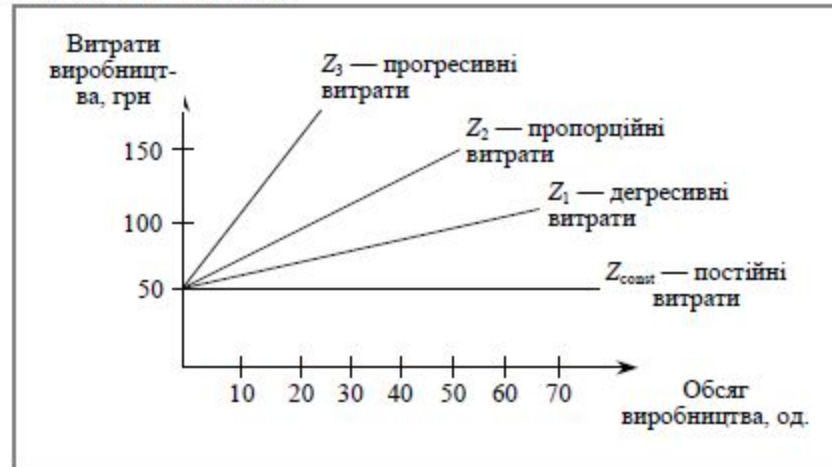
$K = 0$ — постійні витрати;

$0 < K < 1$ — дегресивні витрати;

$K = 1$ — пропорційні витрати;

$K > 1$ — прогресивні витрати.

Графічно поведінка витрат залежно від зміни обсягу діяльності матиме такий вигляд

Взаємозв'язок обсягу продукції і витрат на виробництво

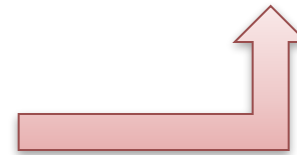
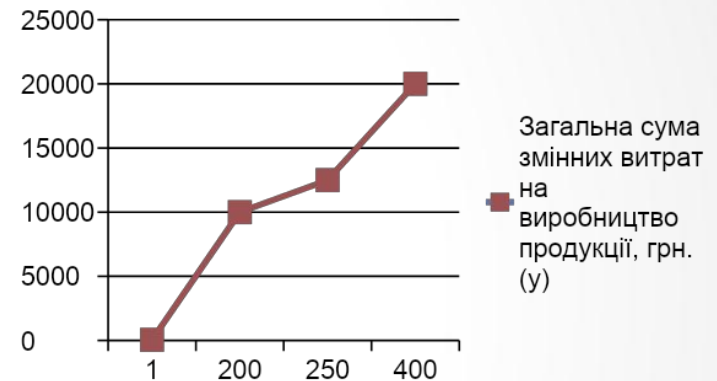
Визначення поведінки змінних витрат (Приклад)

Витрати сировини на виробництво одиниці продукції становлять 50 грн., кількість планової продукції – I кв. 200 од.; II кв. – 250 од. III кв. – 400 од.

$$y = bx,$$

Обсяг виробництва, од. (x)	Змінні витрати на од. продукції, грн./од., (b)	Загальна сума змінних витрат на виробництво продукції, грн. (y)
1	50	$1 \cdot 50 = 50$
200	50	$200 \cdot 50 = 10\,000$
250	50	$250 \cdot 50 = 12\,500$
400	50	$400 \cdot 50 = 20\,000$

Поведінка змінних витрат: При збільшенні обсягу виробництва витрати зростають прямопропорційно такому збільшенню

Поведінка постійних витрат

- **Сукупні постійні витрати** залишаються незмінними до всього випуску продукції незалежно від кількості такої продукції

!!! Для таких витрат коефіцієнт реагування дорівнює нулю (чисельник формули дорівнює нулю) ($K=0$)

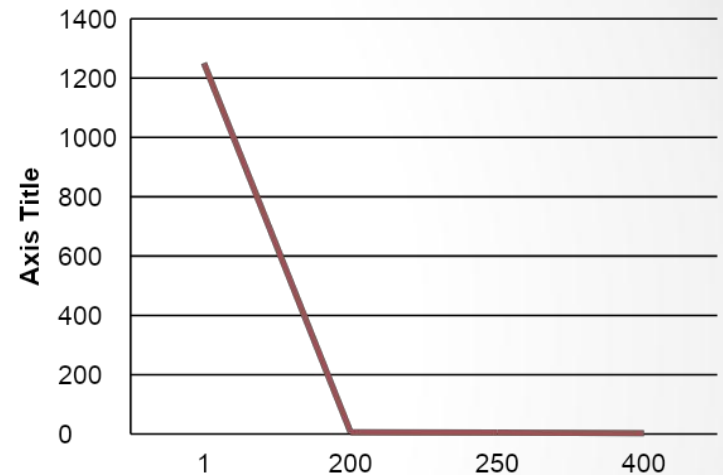
- **Постійні витрати на одиницю продукції** змінюються оберненопропорційно зміні обсягу продукції, тобто мають дегресивний характер

!!! Умовнопостійні витрати є постійними на певному інтервалі обсягу діяльності, але при його суттєвій зміні вони можуть збільшуватися або зменшуватися на фіксовану величину.

Визначення поведінки постійних витрат (Приклад)

Постійні витрати (оренда обладнання) на виробництво одиниці продукції становлять 1250 грн., кількість планової продукції – I кв. 200 од.; II кв. – 250 од. III кв. – 400 од.

Обсяг виробництва, од. (x)	Постійні витрати на од. продукції, грн./од., (b)	Загальна сума постійних витрат на виробництво продукції, грн. (a)
1	$1250/1 = 1250$	1250
200	$1250/200 = 6,25$	1250
250	$1250/250 = 5$	1250
400	$1250/400 = 3,16$	1250

Поведінка постійних витрат: При збільшенні обсягу виробництва витрати зменшуються оберненопропорційно зміні обсягу продукції

Поведінка загальних витрат

Показує: взаємозв'язок між витратами та їх факторами й дозволяє передбачити майбутні релевантні витрати.

Релевантним діапазоном називають діапазон діяльності, в межах якого зберігається взаємозв'язок між величиною витрат та їх фактором.

Сукупні витрати у загальному вигляді можна зобразити формулою:

$$y = a + bx,$$

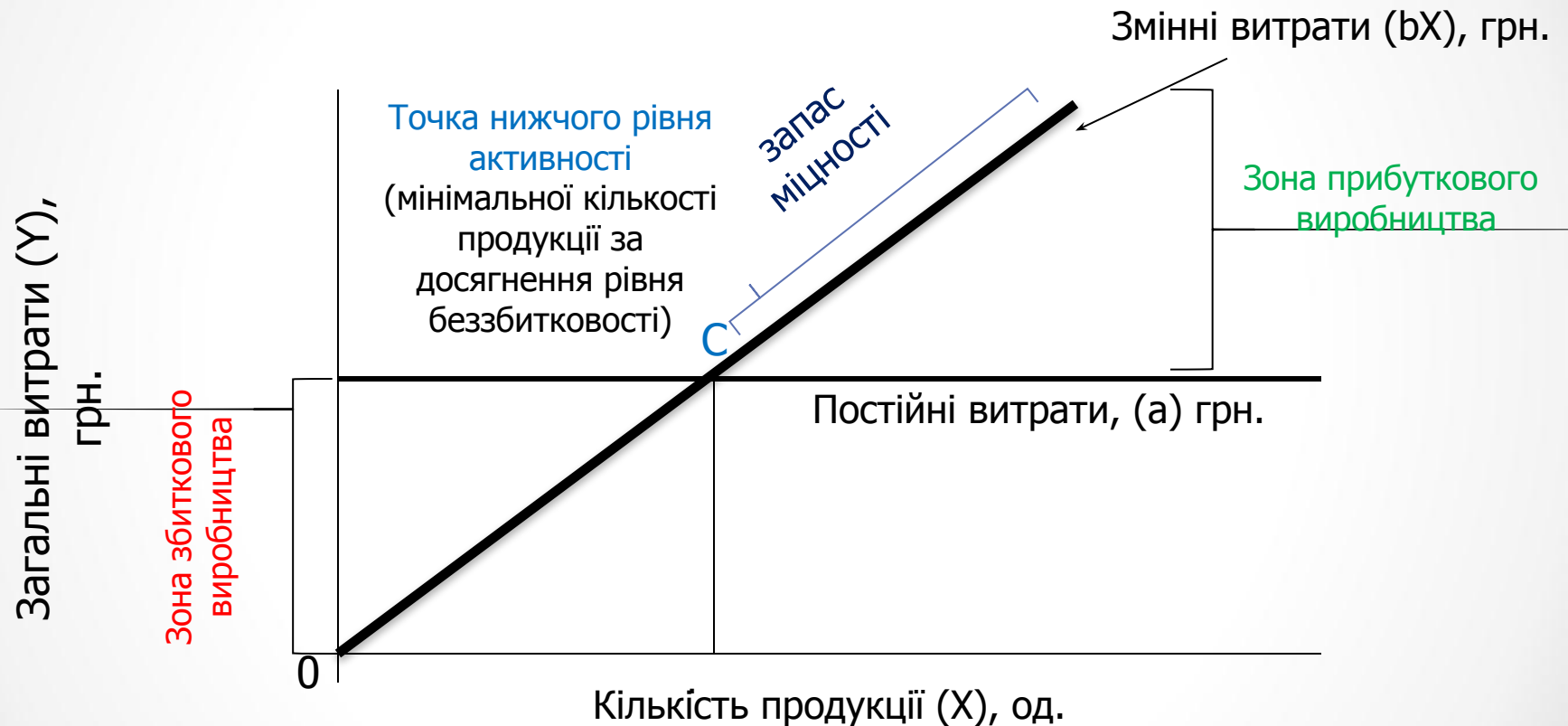
де y – загальна сума витрат;

a – сума постійних витрат;

x – обсяг діяльності (кількість одиниць виготовленої продукції);

b – витрати на одиницю діяльності.

Графічний метод визначення поведінки загальних витрат

Визначення поведінки загальних витрат (Приклад)

Витрати сировини на виробництво одиниці продукції становлять 50 грн., постійні витрати (оренда обладнання) на виробництво одиниці продукції становлять 1250 грн., кількість планової продукції – I кв. 200 од.; II кв. – 250 од. III кв. – 400 од.

Обсяг виробництва, од. (x)	Змінні витрати на од. продукції, грн./од., (b)	Загальна сума змінних витрат на виробництво продукції, грн.	Загальна сума постійних витрат на виробництво продукції, грн. (a)	Загальна сума витрат, грн. (y)
1	50	50	1250	1300
200	50	10 000	1250	11250
250	50	12 500	1250	13750
400	50	20 000	1250	21250

Поведінка загальних витрат показує залежність суми витрат від обсягу виробництва